

РЕАЛІЗАЦІЯ СВІДОМОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ

Огородник Н.Є.,

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри англійської мови в судновій енергетиці

Херсонської державної морської академії

м. Херсон, Україна

Принцип свідомості, або свідомого навчання сучасною наукою визнано як один із основоположних загальнодидактичних принципів, що реалізується всією організацією навчального процесу і передбачає:

- по-перше, свідоме оперування навчальним матеріалом різного характеру (мовним, мовленнєвим, лінгвосоціокультурним);

- по-друге, розуміння алгоритмів виконання певних мовленнєвих дій та особливостей їх подальшого втілення у зв'язному мовленні з урахуванням певного культурного контексту;

- по-третє, осмислене оволодіння ефективними навчальними стратегіями і тактиками [1, 2, 3, 4].

Дотримання даного принципу чітко прослідковується й у засадничих документах Міжнародної морської організації (ММО). Так, визначаючи стандарти підготовки та дипломування моряків, Конвенція ПДНВ в основу професійної компетентності серед інших складників включає поняття *understanding* [5], тобто *розуміння* як сформовану здатність осмислити й осягнути значення, зміст або сутність засвоєваних знань, умінь, навичок, а також виниклих у зв'язку з цим звичних способів дії, або звичок [6, с.203]. Інакше кажучи, вимагається свідоме набуття необхідного для майбутньої професії теоретичного і практичного досвіду, що безпосередньо й становить сутність процесу навчання у його сучасному трактуванні [7, с. 145, 148].

Ураховуючи той факт, що навчання взагалі психологічно ґрунтується на досягненні розуміння, як певного моменту, що опосередковує процес отримання

знань, надаючи йому сенсу [6, с. 20], вочевидь, що й формування комунікативної компетентності в англomовному професійному спілкуванні також має відбуватися шляхом осмисленого оволодіння всіма компонентами змісту навчання.

Зрозуміло, що завдяки свідомому засвоєнню як предметного, так і процесуального аспектів змісту такого навчання в умовах професійної освіти, передусім, розраховують досягти «усвідомлення в мові позамовного світу» [8, с. 15], в нашому випадку, певних професійних знань, здобутих майбутніми моряками англійською мовою. Безумовно, це є значним внеском у розвиток *професійної свідомості* фахівця, серед компонентів якої, саме знання, вміння та навички визнаються найважливішим засобом її формування. А спроможність здобувати знання нерідною, як-от англійською мовою, що є робочою для моряків, ще й суттєво прискорює їх професійну самоідентифікацію, як таких, що відповідають міжнародним стандартам професіоналізму.

Проте, не виключено, що також вдасться досягти й «усвідомлення самої мови» [там само], сприяючи тим самим розвитку *мовної свідомості* майбутніх фахівців, об'єктом якої є мовні знання, мовна особистість, культура мови, мовленнєва поведінка тощо. Певно, що такі досягнення, хоча й не становлять головної мети професійно орієнтованого навчання англomовного спілкування, втім є досить цінними супутніми здобутками для формованої професійної компетентності майбутнього моряка взагалі та її ключової складової – англomовної комунікативної компетентності зокрема.

У процесі навчання професійно спрямованої англійської мови майбутніх моряків принцип свідомості реалізується або через повідомлення мовних знань перед англomовною мовленнєвою практикою або після попередньо відпрацьованих мовних зразків залежно від обраної моделі заняття. Значній категорії курсантів це забезпечує краще розуміння здійснюваних дій та операцій з мовним матеріалом, що є сприятливим для вирішення як професійних, так і повсякденних комунікативних задач на борту судна. Англomовна комунікативна компетентність, що набута свідомо, забезпечує сталість сформованих навичок і вмінь, а також уможливорює самоконтроль і самокорекцію.

Для забезпечення усвідомлення того чи іншого мовного явища в методичній літературі радять:

- моделювати ситуації спілкування таким чином, щоб якнайкраще проілюструвати призначення цього явища та особливості його вживання;
- повідомляти в лаконічній інструктивній формі правила, що полегшують розуміння форми, значення і функції засвоюваного явища;
- визначати та звертати увагу на характерні ознаки явища для побудови орієнтовної основи дії та її самостійного регулювання у процесі виконання;
- залучати та спиратися на різноманітні мовні засоби, а також контекст задля усунення багатозначності [3 с. 111; 4, с. 83-84;].

На авторитетну думку психологів, розуміння – це «інтерпретативна діяльність». Усвідомити будь-що означає відтворити це в уяві, рефлексуючи та розтлумачуючи на власний розсуд з тим, щоб бути здатним користуватися набутими знаннями в нових умовах [9, с. 114].

Проте, у світлі сучасних устремлінь до практичного володіння мовою чітко позначилася тенденція до фактичної відмови від необхідності глибокого усвідомлення системи виучуваної мови та використання граматичних правил у якості основи для побудови власних висловлювань. Доцільним визнається зводити до мінімуму кількість мовних, або некомунікативних вправ, уникати надмірностей у тлумаченнях та роз'ясненнях, залучати так звану «педагогічну граматику» (доступно інтерпретовані граматичні явища) і, забезпечивши мінімально достатні відомості про ті чи інші мовні явища, братися до формування на їх основі необхідних мовленнєвих автоматизмів, переходячи таким чином від свідомого до підсвідомого та розвантажуючи свідомість [2, с. 23; 3, с. 111; 4, с. 84]. Тим більше, що актуальні на сьогодні підходи до навчання іноземних мов, такі як комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, рефлексивний, когнітивно-комунікативний та інші, переважно поєднують як свідомі, так і підсвідомі способи практичного оволодіння іншомовним мовленням, з наступними самооцінкою та самоконтролем успішності власної комунікативної діяльності [3, с.83-85].

Література:

1. Сафонова В. В. Методика обучения иностранным языкам. Языковая педагогика в схемах и таблицах. Тема: Социокультурные аспекты современного языкового образования // Методические тетради / Виктория Викторовна Сафонова. – [3-е изд.] – М. : Еврошкола, 2008. – 80 с.
2. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Основы методики обучения иностранным языкам : учебное пособие / Н.Д. Гальскова, А.П. Василевич, Н.Ф. Коряковцева, Н.В. Акимова. – Москва : КНОРУС, 2017. – 390 с.
5. STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010). – London. – IMO, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.seajobs.ru/sea_programms/STCW95.pdf
6. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
7. Новиков А.М. Педагогика: словарь системы основных понятий. – М.: Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.
8. Селігей П.О. Структура й типологія мовної свідомості // Мовознавство, 2009, № 5. – С. 12-29.
9. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. – 384 с.